

Kirjastotoimintaa Varkaudessa 130 vuotta

Kuva: Juhani Ollikainen

Varkauden kirjastotoiminnan 'esihistorian' voisi katsoa alkaneen siitä, kun ruukinpatruuna Paul August Wahlin anomukseen "Suurivaltaisimmalle, Kaikkein Armollisimmalle Keisarille" tuli myönteinen vastaus kansakoulun perustamisesta, jossa koulussa opettajana toimisi "pätevä pappismies".

Keisarillinen Suomen Senaatti lähetti v. 1860 pastori Uno Cygnaeuksen laatiman, 5-vuotisen laajan keskustelun ja usean käsittelyn pohjalta hyväksytyyn kansakouluasetusehdotuksen hallitsijalle, joka sen hyväksyi. Senaatti käsitteli päätöksen ja julkaisi 11.5.1866 "Keisarillisen Majesteetin Armollisen Asetuksen kansakoulutoimen järjestämisestä Suomen Suuriruhtinaanmaassa". Tässä asetuksessa oli Uno Cygnaeuksen esitys siitä, että koulun tuli vastedes hankkia mm. kirjasto, "josta sekä oppilaat että muutkin opintohaluiset kuntalaiset voivat saada hyödyllistä lukemista".

Varkauden ruukin koulu aloitti toimintansa v. 1862 uudessa kirkko- ja koulurakennuksessa. Siellä oli myöhemmin myös kirjasto, jonka mainitaan olleen toiminnassa ainakin vuodesta 1875.

Ruukin lukusali ja kirjasto

Ruukin väestölle avattiin lukusali, kirjasto ja seurahuone 26.9.1877. Se oli paikka, jota myös työväestö oli toivonut. Opettaja Antti Vartiainen ja ruukinsaarnaaja A.G. Westerlund toivoivat valistuksen vähentävän juopottelua ja tappeluita vapaaajalla. Samanaikaisesti perustettiin lukuseura, johon jokaisen ruukkilaisen oli kuuluttava, ja josta maksu perittiin suoraan palkasta. Rahoilla hankittiin lukusaliin kaikki suomenkieliset sanomalehdet ja jokunen ruotsinkielinenkin, sekä ostettiin tietyt kirjat. Kirjasto ei erimielisyyksien vuoksi toiminut vuosina 1916-1925. Lukusali oli avoinna ja lainaustoiminta jatkui sitten vuoden verran, mutta kirjastonhoitaja vastaavan rakennusmestari P. Oravaisen kuolema sulki kirjaston lopullisesti.

Varkauden kauppakirjasto ja Varkauden kaupunginkirjasto

Varkaudesta tuli kauppa v. 1928. Kirjasto oli uudelle kauppalalle vält-

tämättömyys. Johtokunta anoi A. Ahlström Osakeyhtiöltä sen entisen kirjaston kirjoja, ja saikin 800:n niteen lahjoituksen ja kirjastotilat Kansankeittiön, nykyisen Metson tiloista. Työväenopiston, nykyisen kansalaisopiston alakertaan kirjasto muutti v.1940. Osuusliike Työnvoiman talon yläkerrassa kirjasto toimi vuosina 1970-1985. Silloin pääkirjasto sai uuden, oman kirjastotalon Osmajoentieltä. Rakennuksen vieressä lukemisen nautinnollisuudesta muistuttaa taiteilija Taru Mäntysen veistos Kirjosieppo.

Osa A. Ahlström Osakeyhtiön kirjaston kirjoista siirtyi Tehtaan Klubin kirjakaappeihin. Sieltä niitä saivat Klubin jäsenet lainata pientä maksua vastaan ainakin vielä 1970-luvun alkupuolella. Kertyneillä rahoilla ostettiin uusia kirjoja. Tuo kirjasto on lakkautettu, mutta minnehän kirjat lienevät päätyneet!

Myös Lehtoniemen tehtaille perustettiin lukusali ja kirjasto v. 1890. Aikaa myöten sekin lakkautettiin. Mikähän lienee niidenkin kirjojen kohtalo ollut.

Muutoksia kirjastotoiminnassa

Vuosikymmenien myötä myös kirjasto on muuttunut. Se on sekä supistunut että laajentunut. Sivukirjastot on lakkautettu sekä Kommilasta että Könönpellosta, samoin laitoskirjastot. Toiminnot on keskitetty yhteen paikkaan. Aikuisten-, lasten- ja musiikkiosastot jatkavat toimintaansa, samoin lehtien lukusali ja käsikirjasto. Toisaalta kuntaliitoksen myötä Kangaslammin kirjastosta muodostui kaupunginkirjaston lähikirjasto. Tietotekniikka on tullut kirjastoon paitsi virkailijoiden, niin myös kirjastonkätäjien hyödyksi. Yläkerrassa on auditorio ja avara näyttelytila. Alimmassa kerroksessa on kahvinkeittomahdollisuuksilla varustettu suuri kokoustila. Sieltä löytyy myös kaupungin kulttuuritoimisto. Lainauskerroksessa toimii kaupungin yhteispalvelupiste. Kahviossa voi kirjastokäynnin lomassa nauttia kahvia ja virvoitusjuomia. Kesällä ovi on avoinna myös kahvion ulkoterrassille.

Kotiseutukokoelma, mikä ja missä?

Jokaisesta maamme kirjastosta löytynee kotiseutukokoelma. Sitä voisi

Varkaudessakin nimittää 'kirjaston helmeksi'. Meillä se on sijoitettu käsikirjaston yhteyteen, kahdelle seinälle. Siitä vastaa kirjastonhoitaja **Veikko Räsänen**. Kokoelman tuotteisiin on jokaisella kirjastossa kävijällä mahdollisuus tutustua. Kotilainaan niitä ei kuitenkaan anneta. Halutessaan voi omalla kustannuksella ottaa kiintoisista sivuista valokopioita.

Kotiseutukokoelmaa esittelee kirjastonhoitaja Veikko Räsänen seuraavasti:

- Varkauden kotiseutukokoelmasa on tuotteita itsenäisen Varkauden olemassaolon ajalta, siis pääasiassa vuodesta 1929 lähtien. Tosin vanhempiakin teoksia on joukossa.

- **Ruukki-kokoelman** teokset, 727 nimikettä, ovat nimensä mukaisesti ruukin kirjastosta lahjoituksena saatuja. Ne kirjat ovat lukituissa lasikaapeissa, ja niihin voi tutustua vain kirjastovirkailijan kanssa. Kirjat ovat olleet, lainauspuolen, siis aikuistenosaston kirjoja, tosin varastossa. Viitisen vuotta sitten ne ikänsä ja erityisluonteensa vuoksi sijoitettiin lasikaappeihin, ja niiden lainausoikeus poistettiin. Samalla kokoelma sai nimen Ruukki-kokoelma. Hyllyissä on kirjoja eri aloilta, lähes kaikista kirjasto- luokista. Vanhin teos on 'Savo-Karjalaisten oppivaisten toimittamia Lukemisia Suomen kansan hyödyksi'. Se on painettu 'Helsingissä J. Simeliuksen perillisten tykönä 1846'. Mielenkiintoinen on myös 1800-luvulla painettu **Sanakirja**, joka vastaa sisällöltään nykyistä tietosanakirjaa. Kokoelmassa on esim. **Valvoja** -lehden nidottuja vuosikertoja vuodesta 1881 lähtien. Lähes kaikki teokset on kirjoitettu fraktuuralla.

- **Varkauden kotiseutukokoelma** on hyvin monipuolinen. Siellä on mm. virallislukemista, kuten Kunnalliskertomukset vuodesta 1929 lähtien. Hyllystä löytyy myös lukuisia A. Ahlström Osakeyhtiön historioita ja erilaisia katsauksia. Varkauden tarinat ovat myöskin siellä, samoin kuin monien seurojen, yhdistysten ja liikelaitosten historiikit. Kokoelmaan päätyvät myös opinnäytetyöt, mikäli niitä kirjastolle toimitetaan, vaikka ne eivät yleensä olekaan kirjapainotuotteita. Suuren osan hyllyistä täyttävät proosa- ja runoteokset, muistelmat, sarjakuvat jne. Kokoelmassa on mukana valikoidusti

Kirjastotoimen johtaja Pauliina Arresalo tutkii Ruukin kokoelman vanhinta kirjaa.

myös lehtiä. Varkauden Lehden vanhat vuosikerrat löytyvät omasta lukitusta huoneestaan, ja niihin pääsee tutustumaan kirjastovirkailijan avustuksella.

Mitä tekstejä kotiseutukokoelmaan?

Kirjastonhoitaja Veikko Räsänen vastaa esitettyyn kysymykseen:

- Kotiseutukokoelmaan kootaan julkaisuja kolmella periaatteella:

1. Varkautelaisten kirjoittajien tekstit.

Varkautelaiseksi kirjoittajaksi katsotaan tekijä, joka on syntynyt tai käynyt koulunsa Varkauksessa, tai asunut kauan paikkakunnalla.

2. Varkautta käsittelevät tekstit. Tällaisia ovat myös Varkauteen sijoitetut fiktiiviset teokset, siis esim. romaanit.

3. Paikkakunnan asioita käsittelevät lehdet.

Varkauden Lehdet ovat erilliskokoelmana.

- Jokaisen kustantajan ja kirjapainon pitäisi lähettää julkaisemistaan / painamistaan kirjoista 6 vapaa-kappaletta Helsingin yliopiston kirjastoon. Sieltä tieto uusista julkaisuista välitetään Fennicaan, joka on Suomen kansallisbibliografia. Tästä luettelosta kirjastot näkevät uudet teokset. Luetteloon eivät kuitenkaan välity kaikki julkaistut kirjat, esim. omakustanteet. Eivätkä läheskään kaikki kirjapainot lähetä teoksia yliopiston kirjastoon. Mikäli

luettelossa olevan kirjan tekijä ei ole luetteloa tarkastavalle virkailijalle paikkakuntalaisena tunnettu nimeltä ja jos teoksen nimikään ei viittaa Varkauteen, jää teos kirjastolta huomaamatta.

- Kirjasto toivookin, että kaikki varkautelaiset kirjoittajat ja kirjoittajat, jotka käsittelevät teoksissaan Varkautta, lahjoittaisivat yhden uusista kirjoistaan Varkauden kaupunginkirjaston kotiseutukokoelmaan. Kirjasto voi myös lunastaa kappaleen, jos se on tarpeellista. Tätä samaa toivovat varmasti kaikki maamme kirjastot alueensa kirjoittajilta!

26.9.2007 Varkauden kaupunginkirjasto täyttää 130 vuotta.

Kotiseutuyhdistys Varkaus-seura ry ja kotiseutulehti Piippujen Ympäriällä onnittelevat lämpimästi kaupunginkirjastoa. Toivomme kirjaston toiminnalle menestystä ja jatkuvuutta yhteistyöllemme.

Painetut lähteet:

Heporauta F.A. Suomen kansakoululaitoksen historia, Helsinki 1945
Hulkkonen Erik. Varkauden kansakoulu 100-vuotias, Varkaus 1962
Laitinen Merja. Varkauden kirjastotoiminnan vaiheita 1877-1977
Varkaus 1977

Kirjastonhoitaja Veikko Räsänen haastattelu.

Sirpa Ollikainen

Asunto Oy Hertunhovin talohanke etenee

Huruslahden rannalle Laivanrakentajien muistomerkkiä vastapäätä tuleva palvelutalohanke etenee suunnitellussa aikataulussa. Kiinteistöön tulee alustavan suunnitelman 10 huoneistoa, joista 3 kpl on 4 h + K, 5 kpl 3 h + K, emännöitsijän asunto sekä pieni asunto asukkaiden vieraille.

Kaikista huoneistosta on näkymä Huruslahdelle puiston ympäröimästä talosta. Lisäksi rakennukseen tulee yhteiskäyttötilat, mm. kirjasto- ja takahuone, ruokailutila sekä kuntoilu ja saunasasto. Ehkäpä pieninä yksityiskohtina voidaan mainita sähköinen kulunvalvonta sekä ilmastoinnin jäähdytysjärjestelmä kesäheleitä silmällä pitäen.

Poikkeuksena nykykäytäntöön rakentamisessa Varkauden Seudun Hoitokotisäätiöstä korostetaan, että asukkaiden toiveet huoneitilojen ratkaisuihin ja sisustamisessa pyritään ottamaan huomioon jo talon suunnitteluvaiheessa.

Varkauden Seudun Hoitokotisäätiö on yksityinen, yleishyödyllinen säätiö, joka on perustettu v. 1986 edistämään ikääntyvien ihmisten palvelu- ja asumistarpeita. Heti perustamisensa jälkeen säätiö toteutti mm. As. Oy Kultahipun rakennushankkeen Varkauksessa. Varkauden Seudun Hoitokotisäätiö ei saa kaupungilta tai yhteiskunnalta minikäänlaisia avustuksia tai tukea, vaan mm. tämän talohankkeen avoimen säätiö ostaa kaupungilta toimen

tarjouskilpailun jälkeen yli 140.000 euron markkinahintaan. Säätiön hallituksen puheenjohtajana toimii Matti Reijonen.

Asunto Oy Hertunhovi

